

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 37 - 13 september 1970

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar

Overige landen f 12,50 per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

Humanisten en geweld

Begin augustus werd vlak buiten het gerechtsgebouw in Marin County een Amerikaanse rechter dood geschoten. Leden van de jury werden gewond en een verdachte gedood. Marin County ligt vlakbij San Francisco in Californië. De stad ligt aan een baai. Zodra men de wereldberoemde Golden Gate brug oversteeft en aan de andere kant van de baai komt, heet het daar Marin County. Die dag in augustus stond een verdachte terecht in het gerechtsgebouw daar. Het was een neger, „zwart” zoals én de negers over zichzelf spreken én de blanken ze noemen. Plotseling werd uit het publiek door een vriend van de verdachte bedreigd met een geweer. Een revolver werd naar hem gegooid. Het resultaat van de plotselinge overval was dat rechter, officier van justitie en jury onder bedreiging met wapens het gebouw uit geloofdst werden. De verdachte en zijn vrienden verdwenen met hen als gijzelaars in een klaarstaand busje. De inmiddels gewaarschuwde politie versperde de weg voor het busje. Toen dit op de versperring inreed, opende de politie — volgens sommigen — de negers — volgens anderen — het vuur. Het resultaat kent u.

De aanslag en het gevolg ervan schokten San Francisco, dat de „liberated city” (de bevrijde stad) wordt genoemd. Californiërs vinden het de meest vrije en verdraagzame stad van de westkust, ja misschien van Amerika.

En San Francisco was al geschokt. Want begin augustus was al weken een proces aan de gang tegen zes Mexicaans-Amerikaanse jongens. Mexicaans-Amerikanen zijn een minderheidsgroep net als de negers of b.v. in New York de portoricanen. En minderheid betekent niet minderheid in aantal. Het betekent onderliggende groep, of die nu groot of klein is. De zeven jongens (één is voortvluchtig) worden ervan verdacht een politieman te hebben gedood. Ze zaten in een auto en werden aangehouden door de politie. Er ontstond een schietpartij en een politieman werd gedood. Door wie?

De verdachten menen door andere politiemensen, bij ongeluk. In het proces wordt geprobeerd de waarheid te vinden.

Waarom vertel ik u die twee zaken?

De afgelopen zomer hield de internationale humanistische organisatie, genaamd IHEU, een congres in Boston. U zult over dat congres op een andere zondagochtend nog horen. Boston ligt aan de oostkust van Amerika, in de staat Massachusetts. Na het congres maakten wij een tocht van een paar weken door Amerika. De tocht was georganiseerd door de humanistische organisaties in de Verenigde Staten en dat zijn er een flink aantal. Wij logeerden tijdens die tocht bij leden van die organisaties thuis. Ze bleken fantastisch gastvrij en organiseerden van alles voor ons. Daardoor spraken wij tientallen, ja misschien honderden mensen. Ik denk niet in 3½ week ooit zoveel mensen te hebben gesproken. De tocht bracht ons ook naar de Westkust, naar San Francisco. We waren daar toen de schietpartij in Marin County plaatsvond en toen de zes Mexicanen terecht stonden. Veel mensen, die wij spraken, hadden het over

Agressie bij de mens door Anthony Storr

De auteur schrijft over agressie als instinctieve impuls, als faktor in het leven van kind en volwassene, in hun seksuele relaties. Hij toont aan hoe vijandigheid kan ontstaan, hoe agressie zich uit bij een opgewonden kind, een jaloezische echtgenoot, een politicus of een psychopaat. Agressie kan op vernietiging uitlopen. De auteur besluit zijn helder en humaan boek dan ook met een pleidooi voor begrip en beheersing.

136 blz.

f 9,25

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

een radio-uitzending van zondag 13 september 1970

HV-televisie

24 september 22.25 u - 22.45 u,
Nederland II:

Humanisten 'n Amerika - Terugblik op het afgelopen IHEU-congres in Boston (VS) door enkele Nederlandse deelnemers.

HV-radio

20 september 9.45 u-10.00 u, Hilversum I:
W. C. Koppenberg over het IHEU-congres.

27 september 9.45 u-10.00 u, Hilversum I:
P. Spigt: *Wat moeten wij nalaten?*

de zes. Niet om te betogen dat zij schuldig waren of niet. Dat zou wel blijken, dachten ze. Maar iedereen, die ik sprak, was ervan overtuigd dat het proces typisch was voor de oorlog tegen de minderheden. Volgens hen wordt door — en tegen de minderheden oorlog gevoerd. Als u met uw vrienden in die auto had gezeten en door de politie was aangehouden, was er niets gebeurd, zeiden zij. De politie had u niet gebrutaliseerd en u de politie niet. De minderheden zien in de politie en de overheid hun geboren vijanden en omgekeerd. En die open vijandschap ontaardt zich regelmatig in schietpartijen.

De meest bekende minderheidsgroep in Amerika zijn voor ons in Nederland natuurlijk de negers. Wij hebben hier ook gehoord en gelezen over de „black power” beweging. Wanneer je in Amerika hun krant koopt of op TV ziet wat leiders van de beweging in interviews zeggen, is het een ding: geweld.

En geweld betekent schieten, want u weet dat wapenbezit in de Verenigde Staten vrij gewoon is. Schieten van beide kanten. Want ook de politie schiet vlug. Denkt u maar aan de Marin County schietpartij. En de politie schiet, zoals openlijk wordt toegegeven, niet om te waarschuwen of te verwonden, maar om te doden.

Toen na de rellen in New York waarbij geplunderd werd, burgemeester Lindsay de politie verbood te schieten om te doden, betekende dat een open conflict tussen burgemeester en politie. Dat conflict is nog niet opgelost.

Wij hebben, in Amerika zijnde, veel, heel veel over deze zaken met Amerikanen gepraat. Daarbij vergeleken wij natuurlijk steeds met onze Nederlandse toestanden. Wij zeiden dat bij ons gelukkig door de politie niet wordt geschoten om te doden. De eerbied voor het leven van een mens is bij ons stellig groter dan daar. Wij dachten gelijktijdig dat onze tegenstellingen in het niet verdwijnen bij die in de Verenigde Staten. Het is goed om eens een aantal weken weg te zijn en de eigen problemen thuis van een afstand te bekijken. Ze worden daardoor niet minder belangrijk. Maar de wat ludieke manier

van protesteren tegen auto's in de binnenstad of de opwindende over: wel of niet slapen op de Dam, verliest toch aan gewicht als je ziet hoe de portoricanen wonen en hoe mexicaans-Amerikanen behandeld worden. We zeiden, kortom, dat geweld bij ons toch veel minder een probleem was. Maar we waren nog niet thuis of de rellen op de Dam barstten los en de mariniers ranselden op de langharige slapers in. Geweld dreigt hier ook een probleem te worden. Hoewel het werkelijk nog niets is vergeleken met Amerika, kan het daar natuurlijk toe uitgroeien. Wat denkt nu een humanist over dit geweld?

Het is een vrij gemakkelijke constatering dat wij er tegen zijn. Humanisten zijn mensen die veel waarde hechten aan redelijke argumenten en geweld is geen redelijk argument. Humanisten zullen ook veel waarde toekennen aan verdraagzaamheid. En niet alleen verdraagzaamheid die anderen moeten toepassen, b.v. de blanken in Amerika of Zuid-Afrika. Maar verdraagzaamheid hier.

En niet alleen tegenover zwarten of bruinen, maar ook tegenover mensen, die een ander kapsel dragen dan wij of die hun vakantie besteden met op straat zitten.

De vrijheid om anders te zijn is een hoog goed, ook hier in Nederland. Nu hebben wij in de laatste 10—20 jaren geleerd dat soms geweld de enige uitweg is. Wie leest of ziet hoe boeren in Peru moeten leven of Portoricanen in New York, begrijpt dat met een geweldloze manier misschien nooit een verandering bereikt wordt. De bekende zuid-Amerikaanse bisschop Helder Camara die tot geweld in Zuid-Amerika oproept, doet dat niet lichtvaardig en is in Nederland sympathiek begroet. Op het uitgangspunt: alleen redelijke argumenten, moet dan ook een amendement worden aangebracht. Als redelijke argumenten gewoon niets blijken te veranderen, kan geweld de enige oplossing zijn.

Maar dit amendement mag nooit betekenen dat lichtvaardig naar geweld gegrepen wordt. Het is en blijft een manier van handelen die geen of weinig respect voor anderen heeft. Of men nu met een koppelriem inslaat op slapende jongens, of dat men benzinebommen gooit naar politiebusjes. Wie zoals wij nu net een kijkje heeft kunnen nemen in Amerikaanse toestanden en het geweld daar, zet vraagtekens bij de noodzaak van geweld hier.

De vrees bestaat dat er een tendens is om wel erg vlug te constateren dat het zonder geweld toch niet gaat. En daarbij komt dan de verdraagzaamheid jegens anderen in het gedrang. Verdraagzaamheid jegens demonstraties, maar ook verdraagzaamheid jegens winkelende mensen die door op de grond zitters, eenvoudig niet naar binnen kunnen.

Geweld als systeem, als middel om iedere verandering teweeg te brengen, leidt tot toestanden als wij met ontsteltenis in Amerika zagen. Toestanden waarin mensen eenvoudig weigeren redelijke argumenten te gebruiken, overtuigd dat de „anderen” schurken zijn die toch niet voor rede vatbaar zijn. Het leidt tot het „goed zo” geroep in de ingezonden stukken, tegen de mariniers enerzijds en het „fascisten” geroep tegen iedere burgemeester en politiemannenzijds. Het leidt, hoe dan ook tot onverdraagzaamheid en wij zullen in ieder geval moeten proberen verdraagzaamheid en vrijheid om anders te zijn hoog te houden. Verleden jaar hadden wij de Damslapers ook, zoals u zich zult herinneren. Wij waren in die tijd een avond op

een soort feestje in Rotterdam. Er waren behalve wij geen Amsterdammers. Het gesprek kwam al vlug op de slapers. Ik was eenvoudig ontsteld over de agressie die bij de aanwezigen tegen deze jongens en meisjes bleek te bestaan. Mensen, die ik kende als vriendelijk en bepaald niet agressief, vonden toch op zijn minst dat de Damslapers maar naar werkkampen moesten. En er waren er bij, die in volle ernst voorstelden er maar een machinegeweer op te zetten. Het waren, ik zei het al, werkelijk niet apart agressieve mensen. Wij hebben ze toen voorgesteld een weekend in Amsterdam te komen en met ons naar de Dam te gaan.

Toen wij dat het volgende weekend deden, was de reactie bij het zien van slapers en zitters: „is dat nou alles?”.

Ik wil daarmee niet zeggen dat een slaapverbod ongerechtvaardigd was. Er waren medisch-hygiënische redenen voor aan te voeren. Maar ik wil wel zeggen dat agressie veel gemakkelijker en gevaarlijker is, als je niet weet waar het precies om gaat. En die agressie is levensgevaarlijk voor een vrije en verdraagzame maatschappij. Die dien je evenmin wanneer je iedere rel rechtvaardigt door te wijzen op het domme of ongelukkige tijdstip waarop de overheid ingreep. Laat het dom of ongelukkig geweest zijn, het daarop gevolgde geweld is een duidelijk voorbeeld van onredelijke argumenten. Er was geen sprake van een uiterste, waarin alleen geweld nog kon helpen. Dat geldt natuurlijk precies zo voor de matrozen, die zich bovendien bemoeiden met zaken die ze niet aangingen. Maar veroordeling van die matrozen-actie lijkt toch wel erg eenzijdig als de rellen daarbij niet veroordeeld worden. Geweld van de ene kant lokt dat van de andere kant uit. En waartoe dat tenslotte leidt, leert helaas de oorlog tegen en door minderheden in de Verenigde Staten. Humanisten met hun sterke gevoel voor de waarde van redelijke argumenten, zullen hun invloed overal dienen aan te wenden, om dat te voorkomen, om de waarde van redelijke argumenten staande te houden en de maatschappij vrij om te verschillen van inzicht, van haar, van kleren en van leefwijze.

M. G. Rood

liefde is sterker dan de dood

„Liefde is sterker dan de dood”. — Wat staat van een volschoone zekerheid gedragen dit woord tusschen veel zwakke twijfelgrage woorden, als een oneindig-mild gelaat

geheven! Een stroom van beloften gaat uit zijn ogen naar onze omwolkte dagen en maakt ze rijk aan gelukkige vragen en heerlijke beloften, boven maat.

Achter zijn troostrijke eersten zin en klare onderscheiden we flauw een andren zin waaruit nog dieper levensglansen stijgen;

het donkere einde wordt een nieuw begin en ziele' in bevende verwachting staren naar dat doorzichtig parelachtig zwijgen.

Henriëtte Roland Holst
Uit: Dichters van deze tijd.

Verdraagzaamheid

uitgave nr. 37 van het Nederlands Gesprekscentrum (N.G.C.) 44 blz. f 2,50.

Deze brochure is samengesteld door Dr. H. Bongers, Mr. K. Groen, Dr. S. L. Kwee, Prof. Dr. Ir. A. F. van Leeuwen S.J., Mej. Dr. M. Nolte, Prof. Dr. T. J. C. J. Nuyens, Drs. J. G. van der Ploeg, Prof. Dr. H. de Vos en Mr. H. B. J. Waslander.

Achtereenvolgens worden behandeld de vraag wat verdraagzaamheid is, de gronden, de grenzen en de toepassingen van verdraagzaamheid en ten slotte de verdraagzaamheid tussen de volken.

Ongetwijfeld een nuttige uitgave, nu de grenzen van het al of niet toelaatbare zo in discussie zijn.

Bestellingen per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

HET OPENBAAR

en daarmee gelijk te stellen

ONDERWIJS

- I Poging tot een geestelijke fundering.
II Een verkennend onderzoek naar de plaats van kennis van geestelijk leven; godsdienst-onderwijs en humanistisch vormingsonderwijs.

Dit zijn 2 rapporten van de veelzijdig samengestelde werkgroep „Doelstelling Algemene School” en vooral belangrijk voor hen, die zich bezighouden met het vraagstuk van de verzuiling bij het onderwijs.

16 en 20 blz.

per stuk f 0,75

Bestellingen per giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers - Utrecht.

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15x23 cm. - Omvang ca. 250 pag.s

Prijs f 11,50

Bestellingen per giro 58 t.n.v.
„De Humanistische Pers” Utrecht.

Informatie

„... Naar steeds duidelijker gaat blijken is de kloof tussen de innerlijke wereld van verbeelding, emoties, uitdrukkingenbehoefte en verlangens en het strakke maatschappelijke patroon van rollen, conventies, sociale afspraken en morele normen breed en diep. Het feit dat veel mensen niet gelukkig zijn en moedeloos worden in deze tegenstrijdigheid tussen sociale structuur waarbinnen hun gevoelens zich mogen bewegen en hun heimwee naar spontaneïteit, zich laten gaan en vrijheid, gaat zich aan wetenschappen als sociologie, psychologie en psychiatrie opdringen als een universeel probleem van onze rationeel-formalistische manier van samenleven. Men kan het eenvoudig zo formuleren: mensen die precies leven volgens de aanwijzingen van de grote tekstschrijver — de cultuur — komen nooit in openlijke moeilijkheden, maar worden zeker nooit gelukkig; ze komen niet onder de pressie van sancties, maar worden nooit zich zelf; ze worden officieel nooit ziek, maar zijn evenmin gezond.

Het krijgen van inzicht in de wijze waarop mensen *niet*-gelukkig worden is de laatste jaren een opgave aan het worden voor de gedragswetenschappen. En dat is iets nieuws. Tot nu toe hebben psychologie, psychiatrie en andere disciplines weinig belangstelling gehad voor de problemen van het geluk. Studies over thema's als vreugde, hoop, geloof in het eigen bestaan, wanhoop, zijn schaars en voor degene die er zich zelf in zou willen herkennen dikwijls onleesbaar. Nog steeds herkennen velen de emotionele problemen van hun bestaan beter en directer in toneel, film en pornografie dan in wat de meesters van het menselijk gedrag hen te lezen geven.

Gedragswetenschappen zijn nog altijd sterk geïnteresseerd in de last die de maatschappij heeft van sommige groepen en in het rendement dat zij verhoopt van de exploitatie van bepaalde capaciteiten en begaafdheden. Daar waar de voortrazende samenlevingsfile wordt opgehouden door probleemhebbers (onaangepasten in welke vorm dan ook) springen de wetenschappers te hulp als de verkeerspolitie die zo snel mogelijk het wrak van de baan helpt; en daar waar de produktie-systemen nieuw talent nodig hebben verleent de psychologie en de sociologie de nodige steun in selectie, experiment en betrouwbare voorspellingen.

Dat mensen ongelukkig zijn is socio-technisch en gedragswetenschappelijk over het algemeen niet interessant geweest zolang de samenleving geen manifeste ongemakken had van het ongelukkig zijn van individuen. Er bestaan ontelbare uitstekende studies over allerlei soorten krankzinnigheid, maar studies over doodsangst of eenzaamheid zijn sporadisch. Vrijwel onuitputtelijk is de verzameling studies over onderzoek naar capaciteiten die nodig zijn om het socio-economische bestel te verfijnen en op de been te houden en met name dát capaciteitscomplex dat met de verzamelnaam intelligentie wordt aangeduid is op indrukwekkende manier vertegenwoordigd in de literatuur. Maar studies over de ontwikkeling van fantasie, verbeelding

en expressie en levensgeluk zijn uitzonderingen. In de dagelijkse opvoedings- en schoolpraktijk ziet men dezelfde wanverhouding tussen technokratische en psychisch-emotionele bestudering van het menselijk individu. Dat kinderen slecht kunnen rekenen ontdekt men bijzonder snel, dat ze niet kunnen spelen, niet zingen, niet dansen, niet spontaan zijn ontdekken vele opvoeders nooit. Zodra mensen gek gaan doen, incapabel worden lopen ze onmiddellijk in de fuik van de diagnost, zolang ze ongelukkig zijn zonder last te veroorzaken worden ze niet eens opgemerkt.

Geluk lijkt voor de meeste gedragswetenschappen ofwel non-existent, ofwel geruisloos samen te vallen met een levenswijze waarin een mens doet wat hij moet doen, voelt wat hij moet voelen, en niet voelt wat hij niet mag voelen en niet doet wat hij niet mag doen. Als menselijk kernprobleem bestaat — zo blijkt het — geluk nauwelijks voor de wetenschap... „Ik ben wel eens bang, dat alles wat we psychologie noemen niet veel meer is dan een wetenschap over de trucs die we gebruiken om de angst voor het nieuwe ongedaan te maken om er nadien verder geen last meer van te hebben; de clou van die truckage is het geloof dat het nieuwe een variant is van het bekende...” De Amerikaanse psycholoog, Abraham Maslow, die deze verzuchting slaakt, beschrijft in een schetsmatig essay zijn twijfels en hoop aangaande de zin van de psychologie voor een ongehoord nieuwe wereld, die nu al bestaat, maar waarvan we sussend zeggen dat hij toch eigenlijk niet zo nieuw is.

Het is het psychische klimaat van wat Maslow — heel voorlopig — aanduidt met de wil om zich zelf werkelijk te maken. Hij schetst uit een reeks onderzoekdocumenten een voorlopig portret van deze zich zelf verwerkelijkende mens: Hij is onvoorspelbaar. De machinerie van statusjacht, carrièredwang heeft op hem geen vat, evenmin als de officiële moraal. Hij vindt zijn normen in de ontmoeting met de wereld zoals hij die zelf ontdekt. Hij heeft iets goddelijks ontdekt in zijn eigen bestaan en het herkend als een deel van zich zelf. Voor de dwang van ideologieën (politiek of religieus) is hij niet vatbaar. Hij weet dat goed-zijn begint en eindigt met voelen, zien, horen; hij kent de wereld en de mensen niet via schablonen en etiketten, maar doordat zijn verstand kan vertrouwen op zijn zintuigen, die hij niet heeft laten misleiden door gezag en conventie. Hij is niet te sussen met sprookjes over absoluut geluk; hij beschikt over een waakzame verbeelding en een gevoelig denken. Hij weet dat geluk onafscheidelijk samengaat met droefheid en dat er geen verdriet is zonder vreugde. Hij weet dat de dood niet is te vatten in sociale categorieën en dat de posthume bewustzijnstoestand van de menselijke psyche niet kan worden uitgedrukt in tijdsbegrippen...

F. C. M. Josso in de Volkskrant van 22 augustus '70. Citaten uit zijn artikel „Op weg naar een wetenschap van het geluk”.